

Onze Themadag 'Energiebronnen' in 2018: een terugblik

Voor de 12^e Themadag op 4 oktober 2018 waren we te gast bij Parenco in Renkum. De aanwezigen werden welkom geheten door Leonie Rolink, wethouder van de gemeente Renkum-Heelsum, en Jo Cox, interim-directeur van Smurfit Kappa Parenco. Bram Bouwens, voorzitter van Papiergeschiedenis Nederland, leidde de gastsprekers rond het thema Energiebronnen in.

Henk Porck schetste de ontwikkeling van de papiernijverheid op basis van menselijke spierkracht (handmatig stampen/slaan van vezels), via paardenkracht (rosmolens) tot watermolens (m.n. in Gelderland).

Ron Couwenhoven stond stil bij de witpapiermolens te Koog en Zandijk anno 1674, waaronder De Zwarte Bonsem, De Vergulde Bijkorf en De Wever. Behalve de windkracht waren in de Zaanstreek technologische innovaties zoals de maalbak van belang.

Jur Kingma beschreef de transformatie van de papierindustrie in de 19^e eeuw. De Zaanse molens waar de eerste toepassing plaatsvond van stoomkracht waren Het Fortuin en De Eendragt. Bij de productie bleef menselijke spierkracht nodig, zoals voor het scheppen en koetsen.

Jo Cox gaf tot slot een toelichting op de ambitie van het bedrijf om aardwarmte als energiebron toe te willen passen. De aardwarmte dient op 6 á 7 km diepte te worden geput via het circulair pompen van water.

Na de lunch ontving het gezelschap een rondleiding door de papierfabriek, waar per uur maar liefst 9 km papier wordt geproduceerd met een breedte van 8,5 m. Deze productiegang vormt een continu proces met strenge veiligheidseisen.

Tot besluit bestond de gelegenheid voor de deelnemers een bezoek te brengen aan het pop-up museum van de Stichting Papiergeschiedenis Renkum-Heelsum in de Dorpsstraat in Renkum. De organisatoren zijn deze stichting bijzonder erkentelijk voor de verleende support t.b.v. het welslagen van de Themadag.

De deelnemers aan de themadag kregen een goed georganiseerde rondleiding door de Parenco papierfabriek

CODA Archief Apeldoorn bericht ...

Friedrich Schiller aan de Grift

Dankzij een recente schenking zijn zeven foto's van de Holthuizer Molen aan de collectie Papiergeschiedenis in CODA Archief toegevoegd. De foto's van deze papiermolen dateren uit 1911. De molen stond aan de Grift in Apeldoorn en was generatieslang in het bezit van de familie Dijkgraaf. Ook deel van de schenking was een stapeltje handgemaakt papier met als watermerk het portret van de Duitse Sturm und Drang-dichter Friedrich Schiller.

Een van de foto's van de Holthuizer Molen

Watermerk met portret van Schiller

Vermoedelijk diende dit papier als proeve van de (grote) bekwaamheid van de paperscheppers van de Holthuizer Molen.

De Holthuizer Molen II werd in 1625 gebouwd tegenover de 7 jaar daarvoor gebouwde Holthuizer Molen I. Die eerste molen werd eind negentiende eeuw omgebouwd tot stoomwasserij. Molen II is nog tot 1922 in bedrijf geweest als papiermakerij. Bij een brand in 1930 werd de molen verwoest. De waterij onderging vele jaren later, in 1996, hetzelfde lot.

Honig Breethuis Zandijk bericht ...

Nieuwsbrief Special over Japanse kunst op Zaanse papier

Het Honig Breethuis te Zandijk bracht in het najaar van 2018 een gedrukte Nieuwsbrief Special uit, gewijd aan vroeg 19^e-eeuwse Japanse schilderijen op Zaanse papier. Het papier vertoont watermerken van de Zaanse fabrikanten C & J HONIG BREET, J. HONIG & ZONEN en VAN GELDER. De schilderijen zijn onder meer toegeschreven aan de fameuze graficus en schilder Hokusai en berusten in de collectie van Museum Volkenkunde te Leiden. Het Hollandse papier moet in Japan zijn geïntroduceerd door de arts Von Siebold, die op de Hollandse handelsnederzetting Deshima praktijk hield. De rijk geïllustreerde Nieuwsbrief Special is te bestellen bij info@honigbreethuis.nl.

Een groep lansen. Ongesigneerd, maar toegeschreven aan Otsuka Hachiro. Schildering op vergépapier met watermerk van VAN GELDER & COMP. Bijenkorf. Museum Volkenkunde, Leiden [RV-1-4485-1]. De opname, gemaakt in doorlicht, toont een fragment van het origineel.

Stichting Papiergeschiedenis Zaanstreek bericht ...

Succesvolle Informatiemiddag

Op 12 oktober 2018 hield de Stichting Papiergeschiedenis Zaanstreek 'De Hollander' een Informatiemiddag in de Raadzaal van het Stadhuis van de Gemeente Zaanstad. Hierbij introduceerde de jonge stichting zich bij een divers publiek van belangstellenden. Gemeentearchivaris Frans Hoving trad op als gastheer en dagvoorzitter, terwijl historicus Herman Kapteijn als keynote speaker de aftrap deed van een programma van lezingen en presentaties. Naast diverse gastsprekers hield bestuurslid Jur Kingma ook bij deze gelegenheid een interessante lezing over de spraakmakende Bedrijfsboeken van drukkerij Meijer te Wormerveer.

Climax vormde de officiële lancering van de website www.zaansepapiergeschiedenis.nl, waarover onze Nieuwsbrief eerder berichtte. De belangstelling voor de Zaanse papierhistorie lijkt - mede door de focus van 'De Hollander' - recentelijk toe te nemen.

Pier van Leeuwen bericht ...

Wagneriana uit Wormerveer anno 1940

Tijdens zijn opleiding als graficus aan de KABK raakte bestuurslid Pier van Leeuwen geïnteresseerd in twee blokboeken met houtsneden van de Duitse kunstenaar Klaus Wrage (1891-1984). De beide

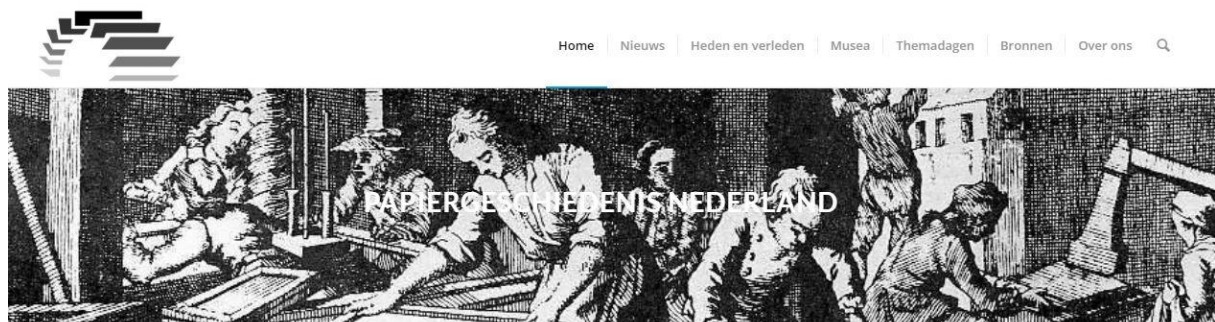
bibliofiele uitgaven vormen illustraties bij liederen uit de IJslandse Edda. De houtsneden, daterend uit de jaren '30, paren aldus Wagneriaanse thematiek aan een druktechniek die m.n. populair werd onder expressionistische kunstenaars. Deze combinatie maakt de boeken tot een interessant studieobject voor de Duitse kunstgeschiedenis uit de jaren '30. Een saillant gegeven vormt het feit dat de Zaanse drukkerij Meijer juist in het eerste oorlogsjaar van een Berlijnse uitgeverij de opdracht uitvoerde voor deze boekproductie. In de jaren '50 en '60 maakte de Wormerveerse Drukkerij Meijer naam met eigentijds vormgegeven Bedrijfsboeken, waarvoor innovatieve vormgevers en fotografen werden aangetrokken. Het Decembern timer van de Wagnerkroniek publiceerde een artikel n.a.v. deze boeken [zie: www.wagnergenootschap.nl/artikelen]. De auteur droeg recentelijk een van deze antiquarische boeken over aan het gemeentearchief Zaanstad.

De vernieuwde website van Papiergeschiedenis Nederland zo goed als af!

De afgelopen maanden werkten we achter de schermen aan de oplevering van onze nieuwe website. We hebben de boel flink gemoderniseerd (wat bij een historische 'club' zoals de onze altijd dubbele gevoelens oplevert) en een aantal nieuwe onderdelen toegevoegd. We behandelen de Nederlandse papiergeschiedenis per streek, we linken naar collecties en bibliotheken en er is uiteraard veel aandacht voor onze themadagen. Ook maakten we een handig overzicht van musea. Pier van Leeuwen en Henk Porck gaan bloggen. En er kan nog meer komen maar daar hebben we jullie suggesties voor nodig!

Heel graag ontvangen we jullie ideeën over zaken die absoluut niet mogen ontbreken op onze website nieuwe stijl. Stuur ze per mail naar info@papiergeschiedenis.net dan gaan wij ermee aan de slag.

We houden jullie op de hoogte van de voortgang!

[Stichting Papiergeschiedenis Nederland](#)

Onze Themadag in het najaar: een vooruitblik

Het wordt de 13^e themadag van Papiergeschiedenis Nederland. En we hebben daarom een passend onderwerp: veiligheid en gevaren binnen de papierindustrie. Specifieke risico's en ongelukken die bij de papiermakerij voorkomen zijn van oudsher bekend. We zijn nog op zoek naar sprekers die daar - misschien zelfs wel uit eigen ervaring - over kunnen vertellen.

We kunnen onze themadag houden in het pop-up Papiermuseum in Renkum en dan in de middag een wandeling maken in het Renkumse beekdal langs de plekken waar papiermolens gestaan hebben. Maar er wordt ook nog nagedacht over een andere plek.

In de volgende Nieuwsbrief of via een aparte mededeling volgt meer over de definitieve locatie en het programma. We hebben al wel een datum op het oog: **13 november** ('helaas' geen vrijdag, maar een woensdag).

Met vriendelijke groeten,

Papiergeschiedenis Nederland

Bram Bouwens - voorzitter
Henk Porck - secretaris [henk.porck@gmail.com]
Erik Geleijns - penningmeester
Jan Hein Bannier
Rutger van Dijk
Pier van Leeuwen
Stefan Rutten

[Wilt u onze stichting steunen met een gift? Heel Graag!](#)

IBAN: NL28 INGB 0003 5107 22

t.n.v. Papiergeschiedenis Nederland